

JUBILEJNÝ ROČNÍK ČASOPISU VOPROSY FILOSOFII

Od chvíle, keď bolo odovzdané do tlače prvé číslo Voprosov filosofii, uplynulo r. 1972 už štvrté storočie. Počas svojej existencie časopis kvantitatívne, ale najmä kvalitatívne nespierne vyrástol a právom sa stal vedúcim sovietskym filozofickým periodikom, ktoré zjednocuje prácu marxisticko-leninských filozofov v tvorivom a plodnom rozpracúvaní všetkých stránok nášho filozofického systému. Spočiatku vychádzali ročne len tri čísla, od r. 1951 už šesť a od r. 1958 sa časopis stal mesačníkom. Za uplynulé obdobie vyšlo spolu 228 čísiel a každé bolo vlastne knihou o najrozličnejších aktuálnych problémoch filozofie, udávalo smer napredovania filozofickej práce, prezentovalo výsledky a rôzne názorové hladiská, zaznamenávalo prebiehajúce spory a diskusie, informovalo o filozofickom živote v ZSSR aj v zahraničí.

Dobrou tradíciou redakcie časopisu sa stala rozsiahla spolupráca so zahraničnými autormi. Počas svojej existencie časopis uverejnil 247 príspevkov zahraničných autorov, z toho bolo 150 zo socialistických a 97 z kapitalistických krajín.

Poslanie časopisu výstižne vyjadril redakčný článok uverejnený v siednom čísle Voprosov filosofii r. 1972. Hovorí sa v ňom, že časopis ako druh filozofickej literatúry plní medzi inými filozofickými žánrami špecifické úlohy a funkcie, spočívajúce v objavovaní a nastoľovaní najaktuálnejších, ešte nerozpracovaných problémov nielen v oblasti filozofie, ale aj z oblasti sociálneho, ideovo-politického a ideologického života, ktoré predkladá filozofickej verejnosti a najširšiemu okruhu inteligencie. Plnením spoločenskej, vedeckej a politickej funkcie má časopis napomáhať úspešnú analýzu problematiky, ktorá je objektom filozofie našich čias.

V ročníku 1972 časopis uverejnil niekoľko redakčných článkov zásadného charakteru. V prvom čísle to bol materiál o obsahovom zameraní časopisu r. 1972, v siednom bolo uverejnené stručné zhodnotenie dvadsaťpäťročného vývinu časopisu. Ďalej treba upozorniť na dva závažné materiály nazvané *Súčasný problémy teórie materialistickej dialektiky* (č. 6) a *Historický materializmus dnes: problémy a úlohy* (č. 10). V našom prehľade nemôžeme neprípomenúť významnú udalosť v živote sovietskych filozofov — založenie Filozofickej spoločnosti ZSSR (december 1971). Všetky materiály a dokumenty ustavujúceho zjazdu tejto spoločnosti vyšli v prvom a druhom čísle časopisu.

Z príležitosti 50. výročia vzniku ZSSR sa na stránkach Voprosov filosofii objavilo viacero článkov. Boli venované predovšetkým otázkam národa a národnostných vzťahov, formovania socialistického národa, rozvoja národných jazykov, ďalej problematike proletárskeho internacionalizmu a faktorom internacionalizácie spoločenského života, rozpracúvania teoretických problémov internacionalizmu ako politiky a ideológie i mnohým ďalším. Časopis venoval sústavnú pozornosť rozvoju filozofického myslenia v zväzových republikách.

50. výročie Leninovej state *O význame bojovného materializmu* sa stalo novým podnetom na zamyslenie nad Leninovým filozofickým odkazom a súčasnými problémami filozofie, najmä tými, ktorých riešenie vedie k upevňovaniu zväzku dialektického materializmu a prírodovedy. V tretom čísle vyšlo osem príspevkov popredných sovietskych filozofov a prírodovedcov, venovaných tomuto výročiu. B. M. K e d r o v predovšetkým zdôraznil, že ústrednou myšlienkou Leninovej state (aj jeho odkazu) je otázka teoretického rozpracovania materialistickej dialektiky a potreba zvládnuť ju. Autor vyratáva

základné konkrétne problémy, ktoré má dialektika riešiť. Sú to: analýza pojmov a kategórií súčasnej vedy, riešenie vzťahov historického a logického, ďalšie rozpracovanie a aplikovanie marxistickej dialektickej metódy prechodu od abstraktného ku konkrétnemu. Na tento príspevok obsahovo nadväzuje stať A. Ch. K a s y m ž a n o v a, ktorý sa zoberá Leninovým rozpracovaním teórie dialektiky v poctóbrovom období a zdôrazňuje niektoré zvláštnosti Leninovho riešenia problémov, najmä jeho chápanie materialistickej dialektiky ako metodológie, tvoriacej základ pojmového systému marxizmu.

T. I. O j z e r m a n v príspevku *Gnozeologická analýza kategórií v Leninových dielach* sa pokúsil systematicky zdôvodniť záver, že dialektická analýza gnozeologických otázok má ústredné miesto v *Materializme a empiriokriticizme*. Ukázal, že Lenin nastoluje problém gnozeologickej interpretácie filozofických kategórií vo všeobecnej rovine, t. j. podáva rozvinutú gnozeologickú charakteristiku celého kategoriálneho cdrazu objektívnej reality. Autor sa osobitne dotkol Leninovej definície hmoty, ktorá „spája vedecký opis vlastností hmoty s jeho nevyhnutným gnozeologickým predpokladom. Východiskom tejto definície je uznanie nekonečnej kvalitatívnej rôznorodosti hmoty a v súlade s tým uznanie neobmedzených perspektív jej ďalšieho poznávania“ (s. 38—39).

Leninskej tradícii boja proti buržoáznej ideológii a jej aktuálnemu významu v boji proti súčasným záľubám v individualizme, mytologických formách, koncepciách tzv. deideologizácie a pod. venoval pozornosť M. B. M i t i n. Autor hodnotí Leninovu stať *O význame bojovného materializmu* vo svetle historickej atmosféry a konkrétneho pomeru triednych síl, ako sa sformovali okolo r. 1922. Zdôrazňuje, že v boji proti buržoáznej ideológii Lenin spájal triednu a gnozeologickú analýzu kritizovaných prúdov.

Aktuálnej ideologickej problematike je venovaný článok S. F. O d u j e v a *Leninovo filozofické dedičstvo a kritika súčasného revizionizmu*. Autor poukazuje na spôsoby a postupy, ku ktorým dospela revízia leninského teoretického dedičstva, a na jej objektívne dôsledky, vznikajúce — ako hovorí — aj nezávisle od osobných zámerov jej hlásateľov. Dotýka sa základných otázok, ktoré sú objektom útokov: chápania leninskej etapy vo vývine marxizmu, interpretácie Leninovej filozofickej tvorby, teórie cdrazu. Kritizuje aj pokus spájať marxizmus s hegelianstvom, vydávať leninizmus za obdobu hegelianstva.

O úzkej spätosti problému propagandy marxistickej filozofie a vedeckého ateizmu v zmysle Leninovho odkazu hovorí článok L. A. F i l i p p o v a. Autor sa dotýka kompromisníckeho postoja k náboženstvu, k jeho ideám a atribútom, ktorý sa dnes prejavuje u časti sovietskej mládeže, a poukazuje na niektoré reálne príčiny tohto javu.

Článok I. T. F r o l o v a *Záhada života, vedecké hľadania a filozofický boj* je cenným príspevkom k analýze významu Leninových ideí pre napredovanie poznania, orientáciu vo vedeckých sporoch a filozofickom zápase o interpretáciu nových vedeckých ideí, predovšetkým v biológii. Autor vyzdvihuje nevyhnutnosť dialektiky pre rozvíjanie vedy a jej humanizujúceho charakteru, vyslovuje sa o nových smeroch vedeckého bádania v súvislosti so zápasmi o ich adekvátnu filozofickú interpretáciu. Konkrétne sa vyjadruje o problematike biologickej etapy vedeckotechnickej revolúcie, o niektorých problémoch genetiky človeka, o otázke človeka a ľudstva ako „experimentálneho objektu“ a iných.

Myšlienkovovo bohatú argumentáciu proti buržoáznym ideám o podstate človeka rozvinul akademik N. P. D u b i n i n v článku *Súčasná prírodoveda a vedecký sretónázor*. Na základe poznatkov súčasnej genetiky, marxisticko-leninskej koncepcie

človeka a spoločnosti autor polemizuje s biologizujúcimi buržoáznymi teóriami o podstate človeka a o možnostiach zlepšenia ľudstva, zdôrazňuje najmä sociálny, spoločenský charakter determinácie a evolúcie vedomia človeka, jednotu antropogenézy a sociogenézy. Hovorí, okrem iného, že "sám mozog a možnosť vedomia sú taktiež determinované genetickým programom, ale ako bude tento mozog pracovať a aký bude obsah vedomia — to je hlboko späté so vzájomným pôsobením človeka s inými ľuďmi a s vonkajším prostredím," (s. 81). Dospieva k záveru, že nový človek ako dokonalá bytosť nemôže byť vytvorený zmenou jeho genetického programu, ale v procese realizácie sociálnych premien. N. P. Dubinin sa zaoberá aj kategóriou slobody a nevyhnutnosti v súvislosti s otázkou sociálnej dedičnosti a problematikou genetického potenciálu človeka.

Upevňovanie zväzku marxisticko-leninskej filozofie a modernej prírodovedy nachádza svoje praktické vyjadrenie aj v tom, že časopis systematicky publikuje príspevky popredných predstaviteľov prírodných a technických vied. Od r. 1967 vyšlo už 98 takýchto prác. Redakcia sa usiluje rozvíjať aj rôzne formy spoločného posudzovania aktuálnych otázok vied. V danom ročníku sa referuje o Okrúhlym stole, o spoločných diskusiách filozofov a prírodovedcov, venovaných tentoraz metodologickým aspektom a cestám formovania teoretickej biológie (č. 3), ako aj sociálnym a biologickým faktorom rozvoja človeka (č. 9). Obe správy prinášajú najmä širokú škálu podnetov na rozvíjanie riešení zložitých prioritných problémov, podávajú pomerne podrobný obraz o tvorivom prístupe k nim a o úsilí dôjsť k hodnotným záverom konfrontáciou rozličných hľadísk.

* * *

O cielavedomej, dobrej koncepcnej práci redakcie svedčí uverejňovanie súborov štátí zaradených do aktuálnych tematických okruhov. V danom ročníku si zasluhuje pozornosť predovšetkým cyklus nazvaný *Sociálne protirečenia kapitalizmu a ideový boj: výsledky šesťdesiatych rokov*, venovaný rozboru sociálnych a ideových procesov prebiehajúcich v rámci súčasného kapitalizmu, principiálnym zmenám v jeho ideologickom živote.

V rámci tohto cyklu vyšiel ako prvý článok V. F. Kormera a J. P. Senokosova *Od „technokratického determinizmu“ k „posttechnokratickému nazeraniu“* (č. 7). Autori v ňom stručne charakterizujú zmeny ideologickej orientácie, ktoré sa prejavili v poslednom desaťročí vo vyspelých kapitalistických krajinách. Hlavnú pozornosť venujú niektorým základným problémom, nachádzajúcim sa v okruhu „posttechnokratického nazerania“, opisujú technokratický typ vedomia (ideológiu technokracie a jej evolúciu), na ktorý v šesťdesiatych rokoch značne vplývala ideológia „novej ľavice“. V článku sa konkrétne spomínajú koncepcie viacerých buržoázných vedcov „posttechnokratickej orientácie“, ich predstavy o budúcom vývine spoločnosti.

V tom istom čísle bol uverejnený aj príspevok N. V. Motrošilovovej *USA: veda a spoločnosť (výsledky šesťdesiatych rokov)*. Za jeden z najpodstatnejších výsledkov, dotýkajúcich sa problémov vedeckotechnickej revolúcie, autorka pokladá rastúcu nespokojnosť obrovskej masy radových Američanov s celkovou politikou vo vzťahu k vede, ktorá sa často mení na odsúdenie samej vedy. V článku sa rozoberajú zameranie a organizácia vedy v USA a najmä zvláštnosti a obsah nových druhov činností, súvisiacich s organizovaním, plánovaním, prognózovaním a sociálnym riadením vedeckého výskumu.

V č. 9 sa L. V. Skvorcov zamýšľa nad evolúciou a novými tendenciami antikomunistických koncepcií za posledných pätnásť rokov. Teoretické koncepcie súčasnej talianskej pravice analyzuje C. I. Kin v článku *Sny reakcie o budúcnosti*.